

Declarația CEATL privind utilizarea inteligenței artificiale

CEATL, Consiliul European al Asociațiilor de Traducători Literari urmărește progresele rapide înregistrate de utilizarea în domeniul editorial a sistemelor generatoare bazate pe inteligența artificială, derulând o serie de investigații proprii și contrasemnând declarații pe această temă ale organizațiilor partenere. În această dezbatere aflată în plină desfășurare, iată care sunt convingerile și solicitările noastre:

Niciun autor exclus: solicitările noastre legale

- *Traducerea literară nu poate exista în absența celor trei principii: Autorizare, Remunerare, Transparență (ART)**
Licențierea pentru utilizare comercială (cum este antrenarea sistemelor bazate pe inteligența artificială) a oricărei creații purtătoare de drepturi de autor trebuie să fie întotdeauna negociată de autorul operei, cu exprimarea consimțământului expres.
- *Transparență atât în amonte, cât și în aval, pe tot parcursul procesului editorial*
Cerințele de transparență impuse companiilor furnizoare de inteligență artificială trebuie respectate întocmai. Astfel, dacă există intenția de utilizare a sistemelor generatoare bazate pe inteligența artificială în orice etapă a procesului editorial, acest lucru trebuie menționat explicit atunci când se comercializează produsul final. Toate părțile implicate în lanțul de producție editorială sunt răspunzătoare pentru modul în care folosesc inteligența artificială și fiecare trebuie recompensată echitabil pentru munca depusă.
- *Zero finanțare publică pentru publicarea materialelor realizate cu ajutorul inteligenței artificiale*
Politicile publice sunt esențiale pentru acest sector: piața editorială nu poate susține singură viața culturală dinamică a unui stat modern. Interesele economice din spatele utilizării inteligenței artificiale nu trebuie stimulate prin finanțări din fonduri publice.

Nicio limbă exclusă: perspectiva noastră profesională

- *Mașinile nu sunt traducători, ci „traductoizi”. Ele nu traduc, ci generează texte*
Utilizarea inteligenței artificiale produce traduceri standardizate, sărăcind culturile scrise și limbile, în special - dar nu numai - prin bias cognitiv sau așa-numitul „efect de ancorare” (tendința de a ne lăsa influențați de prima sugestie oferită de mașină) și prin autopoluare (mașina „învață” din propria producție).

- *Operele din toate genurile au dreptul să fie traduse de oameni*
Ideea că unele cărți se pretează mai bine la prelucrarea cu ajutorul sistemelor generatoare bazate pe inteligență artificială alimentează distincția periculoasă între literatura înaltă și restul textelor, împiedicând dezvoltarea societății prin lectură.
- *Operele din toate limbile au dreptul să fie traduse de oameni*
Nu suntem de acord cu afirmația potrivit căreia inteligența artificială ar înlesni accesul la limbile minoritare. Dimpotrivă, atragem atenția asupra riscului folosirii limbilor dominante drept limbi-punte. Fără mijlocirea traducătorilor, editurile vor depinde încă și mai mult de mecanismele de piață, atunci când își alcătuiesc portofoliul de cărți traduse.

Nicio carte exclusă: convingerile noastre umaniste

- *Traducerea literară NU este o simplă echivalare de termeni*
Traducătorii literari traduc texte ancorate într-un anumit context cultural, social și istoric, pentru cititori care aparțin, la rândul lor, unui anumit mediu. Traducerea presupune înțelegerea acestor contexte și dovedirea unor bune abilități lingvistice. Nicio mașină nu poate face acest lucru, este nevoie de un efort uman considerabil.
- *Prin actele creatoare devenim umani*
A avea îndoieli este o caracteristică umană, de care mașinile sunt lipsite. Sistemele bazate pe inteligență artificială oferă soluții „funcționale”, a căror generare nu poate fi reconstituită sau investigată. Trebuie respectat dreptul oamenilor de a crea – și de a primi o remunerație echitabilă, dacă își câștigă existența creând – dar și de a-și îmbogăți mintea și sufletul prin contemplarea operelor artistice.
- *Traducerea literară înseamnă creație literară*
Traducerile ca opere de creație trebuie privite drept parte a tezaurului literar național și internațional, având dreptul de a fi protejate ca atare. Practicile de extragere a datelor pentru antrenarea sistemelor bazate pe inteligență artificială, fără alt scop decât foloasele financiare, încalcă legislația drepturilor de autor, reprezentând totodată o amenințare la adresa patrimoniului cultural universal în ansamblu.

traducere de Claudia Popa